

Vznik a počátky hudby

1. Problematika datování a pramenů

- **Absence přímých důkazů:** O hudbě pravěku neexistují žádné notové zápisy ani přímé písemné zprávy.
- **Archeologické nálezy:** Hlavním zdrojem poznání jsou dochované hudební nástroje, nejčastěji vyrobené z odolných materiálů jako jsou kosti, mamutovina nebo kámen. Nástroje ze dřeva, kůže nebo rostlinných materiálů se dochovaly jen výjimečně.
- **Ikografie:** Jeskynní malby a rytiny občas zobrazují postavy, které mohou být interpretovány jako tanečníci nebo hudebníci. Příkladem je malba v jeskyni Tří bratří ve Francii, zobrazující postavu hrající na hudební luk.
- **Etnomuzikologie:** Studium hudby tzv. přírodních národů (izolovaných kmenů v Africe, Austrálii, Americe) poskytuje analogie a hypotézy o funkci a charakteru pravěké hudby.

2. Teorie o vzniku hudby

Neexistuje jedna obecně přijímaná teorie, spíše se předpokládá, že hudba vznikla kombinací různých faktorů a podnětů.

- **Teorie signální a komunikační:**
 - Hudba jako prostředek dorozumívání na dálku (zvuky rohů, bubnů).
 - Melodický křik k upozornění na nebezpečí nebo svolávání skupiny.
- **Teorie rytmu a práce:**
 - Rytmus hudby se vyvinul jako doprovod ke kolektivní, rytmické práci (lov, zemědělství, veslování).
 - Pravidelný rytmus pomáhal synchronizovat pohyby a zvyšovat efektivitu.
- **Teorie mimésis (nápodoby):**
 - **Charles Darwin:** Hudba vznikla nápodobou zvuků zvířat, především zpěvu ptáků, a souvisela s rituály námluv a výběrem partnera.
- **Teorie spojená s řečí a emocemi:**
 - **Jean-Jacques Rousseau:** Hudba a řeč měly společný původ v citově zabarvených projevech. Prvotní jazyk byl podle něj melodický a "zpívaný", teprve později se oddělila racionální řeč a emocionální hudba.
 - **Johann Gottfried Herder:** Řeč a hudba se vyvinuly ze společného základu, kterým byly citově nabitě zvuky a oslavné zpěvy.
 - **Herbert Spencer:** Hudba vznikla z citoslovcí a emocionálních vokálních projevů (smích, pláč, křik), které se postupně zintenzivnily a rytmizovaly.
- **Teorie kultovní (magická):**
 - Hudba jako nástroj k navázání kontaktu s nadpřirozenými silami, bohy a duchy.
 - Byla neoddělitelnou součástí magických a náboženských rituálů.

3. Funkce hudby v pravěké společnosti

Hudba nebyla vnímána jako samostatné umění, ale plnila především praktické a sociální funkce.

- **Rituální a magická funkce:**
 - Zásadní role při obřadech spojených s narozením, smrtí, iniciací, lovem či bojem.
 - Snaha ovlivnit přírodní síly, zajistit úspěšný lov, přivolat déšť nebo odvrátit zlo.
 - Šamani a kouzelníci využívali hudbu a tanec k dosažení extatického stavu a komunikaci se světem duchů.
- **Sociální a stmelující funkce:**
 - Hudba posilovala pocit sounáležitosti a identity kmene či rodu.
 - Společný zpěv a tanec upevňovaly sociální vazby.
- **Komunikační funkce:**
 - Předávání signálů mezi lovci.
 - Svolávání členů tlupy.
- **Pracovní funkce:**
 - Udržování rytmu při kolektivních činnostech.

4. Nejstarší hudební nástroje (archeologické nálezy)

Prvními "nástroji" bylo pravděpodobně samotné lidské tělo a hlas (tleskání, dupání, výkřiky, zpěv). Postupně docházelo k využívání a výrobě nástrojů z okolních materiálů.

- **Idiofony (samozvučné nástroje):**
 - Nejjednodušší a pravděpodobně nejstarší typ nástrojů.
 - **Příklady:** škrabky (z kamene, kostí), chřestidla (vydlabané plody se semeny, mušle, hliněná štěrchátka), tlučky (dřevěné, kamenné), duté kmeny stromů (štěrbínové bubny).
- **Membranofony (blanozvučné nástroje):**
 - Bubny potažené zvířecí kůží. Považují se za vývojově mladší než štěrbínové bubny.
 - **Materiály:** hliněné nádoby, dřevěné rámy.
- **Aerofony (vzduchozvučné nástroje):**
 - Píšťaly a flétny vyrobené z dutých kostí ptáků (sup, labuť) nebo mamutoviny.
 - **Nejznámější nálezy:**
 - **Jeskyně Geißenklösterle a Hohle Fels (Německo):** Nálezy fléten ze supích kostí a mamutoviny, jejichž stáří se odhaduje na 35 000 až 40 000 let. Jsou považovány za nejstarší dochované hudební nástroje na světě.
 - Zvířecí rohy a velké mořské lastury sloužící jako primitivní trubky.
- **Chordofony (strunné nástroje):**
 - Jejich existence v paleolitu je hypotetická.
 - **Hudební luk:** Pravděpodobně první strunný nástroj, vyvinutý z loveckého luku. Zvuk byl zesilován přiložením k ústní dutině.

5. Počátky hudby v prvních civilizacích (přechod do starověku)

S rozvojem prvních státních útvarů v Mezopotámii a Egyptě se hudba začala profesionalizovat a získala nové funkce.

- **Mezopotámie:**

- Hudba byla součástí chrámových obřadů i světských slavností na královském dvoře.
- Existovali profesionální hudebníci, kteří se těšili společenské prestiži.
- Nálezy klínopisných tabulek naznačují existenci hudební teorie (ladění, intervaly).
- **Nástroje:** harfy, lyry (často zdobené hlavou býka), loutny, dvojité šalmaje, bubny a činely.
- **Starověký Egypt:**
 - Hudba hrála klíčovou roli v náboženských rituálech a bohoslužbách. Věřilo se, že hudbu stvořila bohyně Hathor.
 - Byla také součástí dvorního života, hostin a hrála se otrokům při práci.
 - Hieroglyfické nápisy a malby v hrobkách detailně zobrazují hudebníky a jejich nástroje.
 - **Nástroje:** různé typy harf a lyr, loutny, flétny, dvojité klarinety, sistra (chrámová chřestidla), bubny a trubky.